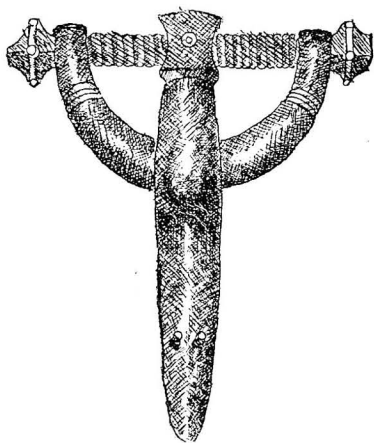

1. Pryšmančių invent. Nr. 420, atsit. radin.

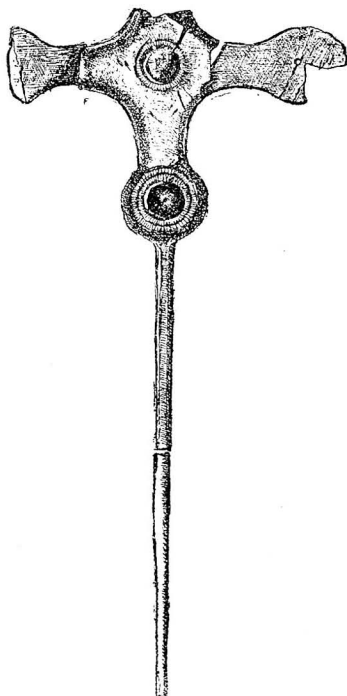

Lankinė segė su siaura kojele ir žalcio galvutėmis. (F).

Vario (Cu)	77,4
Cinko (Zn)	17,5
Švino (Pb.)	0,6
Alavo (Sn.)	4,2
Stibio (Sb)	
Gelež. (Fe)	pėds.
Arseno (As)	—
Nikelio (Ni)	pėds.

Patina tamsiai žalios spalvos. Medžiaga kiaurai oksiduota. Panaši segė rasta 44 kape.

II.

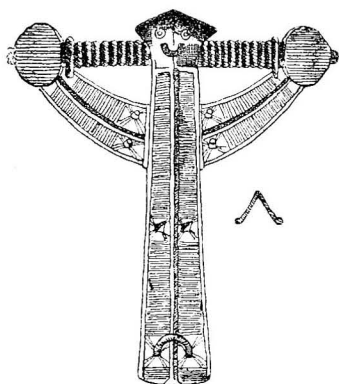
2. Invent. Nr. 254, kap. 60

Kryžminis smeigtas, trauktas spaustiniu sidabru. (F). Iširta kojėlė.

Vario (Cu)	86,8
Cinko (Zn)	9,5
Švino (Pb.)	0,9
Alavo (Sn)	2,2
Stibio (Sb)	—
Gelež. (Fe)	0,3
Arseno (As)	—
Nikelio (Ni)	—

Patina nešvarios žalios spalvos, skersinis piūvis geltonai auksinės spalvos. Šis smeigtukas gali būti lyginamas su Bezenbergerio smeigtu, pažymėtu analizėje 85. Jo galvutė kryžminė, o sudėtis šitokia: vario 78,5, cinko — 12,8, švino — 5,0, alavo — 1,0, gelež. — 0,9.

3. Invent. Nr. 271, kap. 65

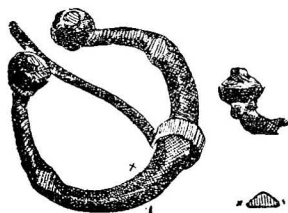
Lankinė segė, period. G.

Vario (Cu)	80,8
Cinko (Zn)	13,6
Švino (Pb)	1,1
Alavo (Sn.)	3,8
Stibio (Sb)	
Gelež. (Fe)	0,5
Arseno (As)	—
Nikelio (Ni)	—

Tamsiai žalia patina, piūvis geltonos auksinės spalvos.

4. Invent. Nr. 272, kap. 65

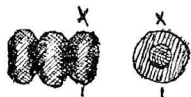
Pasaginė segė aguoninėmis galvutėmis, lankas į galus plonėja (G).

Vario (Cu)	67,0
Cinko (Zn)	12,8
Švino (Pb)	17,4
Stibio (Sb)	} 1,6
Alavo (Sn.)	
Gelež. (Fe)	0,5
Nikelio (Ni)	—

Nešvariai žalsva patina, piūvis geltonos auksinės spalvos. Šią segę galima lyginti su panašia, Bezenbergerio parodyta analizėje 83, kurios sudėtis šitokia: vario 84,1, cinko 9,4, švino — 4,1, alavo — 1,9, gelež. — 0,3.

Apskriti, iš šonų suplokštinti, žalvariniai karoliai (G).

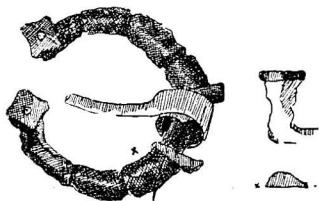

Vario (Cu)	76,0
Cinko (Zn)	14,9
Švino (Pb)	8,2
Alavo (Sn)	pėds.
Stibio (Sb)	0,3
Gelež. (Fe)	0,2
Arseno (As)	—
Nikelio (Ni)	pėds.

Tamsiai mėlyna patina, piūvis šviesios auksinės spalvos. Šį karolį galima būtų palyginti su Grewingko „Heidnische Gräber“ ištirtu karoliu, rastu keli km. nuo Pryšmančių Dimitravo kapinyne, kurio sudėtis šitokia: vario 83,07, cinko — 2,70, švino — 2,81, alavo — 11,54, gelež. — 0,06.

6. Invent. Nr. 315, kap. 68

Pasaginė segė keturiaragėmis žvaigždinėmis galvutėmis, pusapvalio skersinio piūvio, papuošta septyniais iškilais pusšiedžiais. Iš abiejų segės liežuvėlio lizdo pusių iškili rageliai. (G).

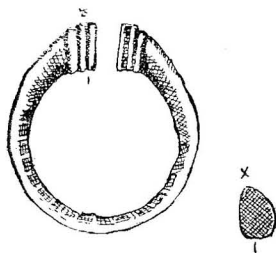

Vario (Cu)	89,0
Cinko (Zn)	6,0
Švino (Pb)	3,9
Alavo (Sn)	0,8
Stibio (Sb)	—
Gelež. (Fe)	0,2
Arseno (As)	—
Nikelio (Ni)	—

Nešvari žalsva patina, piūvis raudonai geltonos spalvos. Šią segę galima būtų palyginti su kiek panašia sege penkiarage galvute, parodyta Bezenbergerio analizėje 84, kurios sudėtis šitokia: vario — 83,0, cinko — 9,7, švino — 5,1, alavo — 1,8, gelež. — 0,3.

7. Invent. Nr. 316, kap. 68

Pasaginē segē, skersinis piūvis apvalainis, galai žymiai pastorinti papuošti trimis pusžiedžiais. (G.).

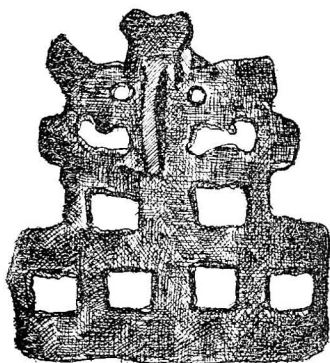

Vario (Cu)	81,5
Cinko (Zn)	12,1
Švino (Pb)	5,9
Alavo (Sn.)	—
Stibio (Sb)	pėds.
Gelež. (Fe)	0,3
Arseno (As)	—
Nikelio (Ni)	—

Vietomis nešvari, o vietomis švelni žalia patina, piūvis geltonos auksinės spalvos.

8. Invent. Nr. 99, kap. 27

Lankinė laiptelinė segė, klota spaustiniu sidabru, išsigimusi (G).

Vario (Cu)	96,1
Cinko (Zn)	—
Švino (Pb)	1,7
Stibio (Sb)	} 1,6
Alavo (Sn.)	
Gelež. (Fe)	0,1
Arseno (As)	—
Nikelio (Ni)	—

Nešvari, žalia patina, piūvis raudonai geltonos varinės spalvos.

Iš trijų vielų suvyta antkaklė; jos gale kilpelė. (G).

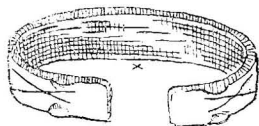

Vario (Cu)	75,7
Cinko (Zn)	12,0
Švino (Pb)	6,5
Alavo (Sn)	5,3
Stibio (Sb)	—
Gelež. (Fe)	0,2
Arseno (As)	—
Nikelio (Ni)	—

Švelni melsvai žalsva patina, piūvis šviesiai geltonos auksinės spalvos. Šią antkaklę galima būtų lyginti su antkakle Bezenbergerio pažymėta analizėje 93, kurios sudėtis šitokia: vario — 85,6, cinko — 11,3, švino — 0,8, alavo — 1,6, gelež. — 0,5. Taip pat ją galima būtų lyginti ir su Grewingko jo minėtame veikale pažymėta panašia antkakle (iš Dimitravo), kurios sudėtis šitokia: vario 81,14, cinko — 11,94, švino — 5,24, alavo — 1,95, gelež. — 0,25.

10. Invent. Nr. 419, Pryšmančių kapinyno atsitiktinis radinys

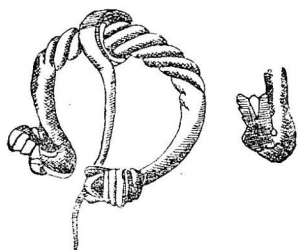
Apirankė plokščiu kaspininiu lanku, plokščiomis trikampėmis gyvulio galvutėmis. (G).

Vario (Cu)	74,7
Cinko (Zn)	12,1
Švino (Pb)	11,3
Alavo (Sn.)	} 1,3
Stibio (Sb)	
Gelež. (Fe)	0,5
Arseno (As)	—
Nikelio (Ni)	—

Nešvari tamsiai žalia patina, piūvis šviesios auksinės spalvos. Ši apirankė galima lyginti su Bezenbergerio panašia apiranke, parodyta analizėje 88, kurios sudėtis šitokia: vario — 82,6, cinko — 13,4, švino — 3,1, alavo — 0,5, gelež. — 0,2, nikelio — pėds.

Pasaginė segė, vyta, atriestomis žalčio galvutėmis. (G).

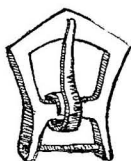

Vario (Cu)	69,9
Cinko (Zn)	12,2
Švino (Pb)	14,5
Stibio (Sb)	} 3,2
Alavo (Sn.)	
Gelež. (Fe)	pėds.
Arseno (As)	pėds.
Nikelio (Ni)	—

Švelni žalia patina, piūvis šviesiai geltonos auksinės spalvos. Galima būtų lyginti su Bezenbergerio atriestomis galvutėmis sege, parodyta jo analizėje 82, kurios sudėtis šitokia: vario — 78,4, cinko — 16,4, švino — 3,2, alavo — 0,9, gelež. — 0,9.

12. Invent. Nr. 412, atsit. Pryšmančių kapin. radin.

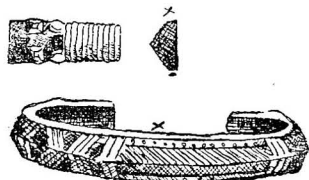
Penkiakampė diržo sagtis. (G).

Vario (Cu)	72,3
Cinko (Zn)	8,4
Švino (Pb)	16,0
Stibio (Sb)	} 2,4
Alavo (Sn.)	
Gelež. (Fe)	0,6
Arseno (As)	—
Nikelio (Ni)	pėds.

Švelni melsvai žalia patina, piūvis šviesiai geltonos aukso spalvos.

Apirankės vidurinioji lanko dalis pakraščiais papuošta „virvinių“ rašto lygiagretėmis, išorinė — skersiniais ranteliais, galuose rantištos gyvulio galvutės. Piūvis trikampis (G—H).

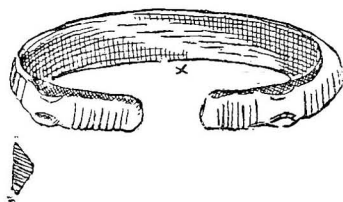

Nikelio (Ni)	—
Vario (Cu)	80,4
Cinko (Zn)	11,6
Švino (Pb)	5,0
Stibio (Sb)	} 2,5
Alavo (Sn.)	
Gelež. (Fe)	0,3
Arseno (As)	—
Nikelio (Ni) . . .	pėds.

Vietomis nešvari, o vietomis švelni tamsiai žalia patina; piūvis šviesiai geltonos auksinės spalvos.

14. Invent. Nr. 315, kap. 79

Apirankės galuose rantištos gyvulio galvutės, skersinis piūvis trikampis. (H).

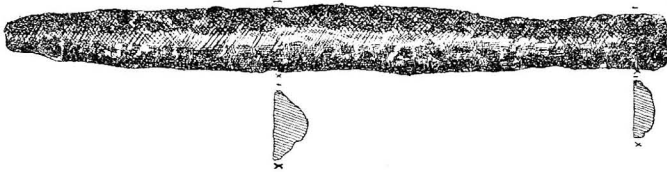
Vario (Cu)	83,2
Cinko (Zn)	10,5
Švino (Pb.)	5,7
Alavo (Sn.)	} pėds.
Stibio (Sb)	
Gelež. (Fe)	0,4
Arseno (As)	pėds.
Nikelio (Ni)	—

Nešvari tamsiai žalia patina, piūvis raudonai auksinės vario spalvos. Šią apirankę galima lyginti su Bezenbergerio pažymėtąja analizėje 85. Jos sudėtyje yra: vario — 82,6, cinko — 13,4, švino — 3,1 alavo — 0,5, gelež. — 0,2 nikelio — pėdsakai.

Šiaulių miesto apylinkės atsitiktinis radinys.

Žalvario lazdelė 28 cm ilgio. Lazdelės vidurio skersinis piūvis trikampis; galai susiaurinti, pusiau apvalainio skersinio piūvio.

Vario (Cu)	73,6	Stibio (Sb)	—
Cinko (Zn)	26,1	Gelež. (Fe)	pėds.
Švino (Pb)	0,1	Arseno (As)	pėds.
Alavo (Sn)	pėds.	Nikelio (Ni)	—

Paviršius nelygus, tamsiai žalios nešvarios spalvos; piūvis šviesiai geltonos auksinės spalvos.

Čia duodu lentelėje visų analizių duomenis, suskirstydamas analizuotus daiktus tipologijos atžvilgiu periodais: F, G, G/H, H.

Žalvario medžiagos gabalas, kaip atsitiktinis radinys iš Šiaulių apylinkės, parodytas skyrium ir nė vienam periodui nepriskirtas.

P r y š m a n č i a i

Analiz. Nr. Nr.	Varis Cu	Cinkas Zn	Švinas Pb	Alavas Sn	Stibis Sb	Gelež. Fe	Arsenas As	Nikelis Ni	Period.	
I	77,4	17,5	0,6	4,2	—	pėds	—	pėds.	F	
II	86,8	9,5	0,9	2,2	—	0,3	—	—		
III	80,8	13,6	1,1	3,8	—	0,5	—	—	G	
IV	67,0	12,8	17,4	1,6	0,3	0,5	—	—		
V	76,0	14,9	8,2	pėds.	0,8	0,2	—	pėds.		
VI	89,0	6,0	3,9	0,8	—	0,2	—	—		
VII	81,5	12,1	5,9	—	pėds.	0,3	—	—		
VIII	96,1	—	1,7	1,6	—	0,1	—	—		
IX	75,7	12,0	6,5	5,3	—	0,2	—	—		
X	74,7	12,1	11,3	1,3	—	0,5	—	—		
XI	69,9	12,2	14,5	3,2	—	pėds.	pėds.	—		
XII	72,3	8,4	16,0	2,4	—	0,6	—	pėds.		
XIII	80,4	11,6	5,0	2,5	—	0,3	—	pėds.		9/H
XIV	83,2	10,5	5,7	pėds.	pėds.	0,4	pėds.	—		H
XV	73,6	26,1	0,1	pėds.	—	pėds.	pėds.	—		

Kaip matyti iš jos duomenų, vario (Cu) kiekis svyruoja tarp 69,9 ir 96,1. Cinkas (Zn) svyruoja tarp 6,0 ir 17,5, o vienu atveju (VIII) jo visai nerasta. Žalvario gabale iš Šiaulių apylinkės cinko kiekis siekia 26,1. Švinas (Pb) svyruoja tarp 0,6 ir 17,4. Vario gabale jo užtikta labai mažas kiekis, būtent: 0,1. Alavo (Sn) vienu atveju visai nerasta (VII), o daugiausia 5,3%. Stibio (Sb) rasta tik vieną kartą (V) 0,3%. Geležies dviem atvejais (I ir XI) rasta tik pėdsakų, o daugiausia 0,6%. Arseno (As) ir nikelio (Ni) keliose analizėse pastebėti tik pėdsakai.

Lentelė parodo, kad varis visuose radiniuose sudaro pagrindinę lydinio masę. Visuose radiniuose, išskyrus vieną (VIII), rastasis cinkas aiškiai sako, kad turime reikalo su laikais po Kristaus, nes pagal Bezenbergerio lentelę A žalvario radiniuose iki Kristaus cinko beveik visai neužtinkama. Analizėje VIII parodytas radinys (laiptelinė segė) pagal savo sudėtį galėtų priklausyti laikams prieš Kristų, nors tipo atžvilgiu gali būti priskirtas VIII-jam amžiui po Kristaus. Tenka manyti, kad jis yra perlietas iš kokio nors daikto ar medžiagos, pagamintos dar prieš Kristų. Šiaulių radinys (XV) dėl žymaus cinko kiekio (26,1%) turėtų būti priskirtas laikams po Kristaus, o dėl menko alavo ir švino priemaišo galėtų būti laikomas lydiniu, pagamintu iš sutirpėtų Romos pinigų, kilusių iš Augusto-Marko Aurelijaus laikų (180 m.), nes šiame laikotarpyje alavo ir švino Romos piniguose užtinkamas mažas kiekis, ir galima laikyti nešvarių priemaišu.

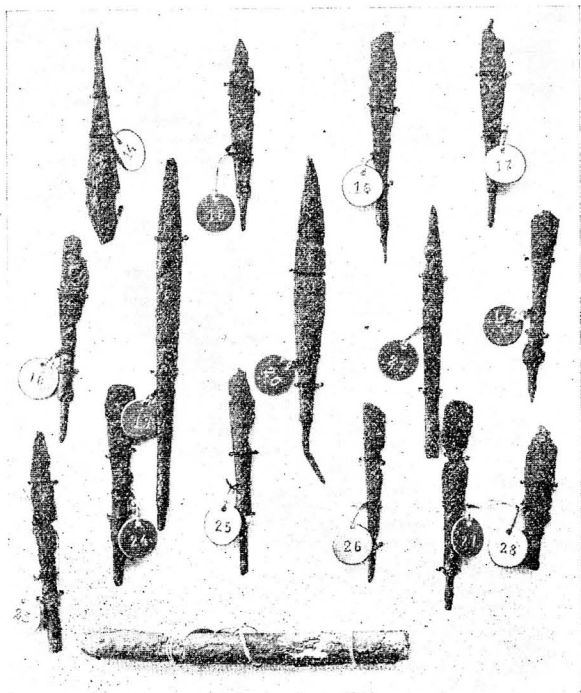
Dabar palyginsime Prysmančių kapinyno analizių duomenis, pagal laikotarpius, su Rytprūsių duomenimis, paskelbtais Bezenbergerio. Imame abiem atvejais vidutinius skaičius. Vidutiniam skaičiui nustatyti periodui G nesinaudota išimtiniais analizės VIII duomenimis.

	Varis Cu	Cinkas Zn.	Švinas Pb.	Alavas Sn.	Stibis Sb.	Geležis Fe.	Arsen. As.	Nikelis Ni.	Periodas
Prysmančiai	82,1	13,5	0,75	3,2	—	0,15	—	pėds.	F.
Rytprūsiai, pagal Bezenbergerį	75,1	15,5	5,3	2,3	—	0,7	—	—	VIII-X amž.
Prysmančiai	78,3	11,5	8,65	2,2	0,15	0,33	pėds.	pėds.	G.
Rytprūsiai	81,0	13,1	3,9	1,4	—	0,48	—	—	X-XI amž.
Prysmančiai	80,4	11,6	5,0	2,5	—	0,3	—	pėds.	G ir H
Rytprūsiai	85,3	10,6	2,0	1,9	—	0,27	—	0,066	X-XIII amž.
Prysmančiai	83,2	10,5	5,7	pėds.	pėds.	0,4	pėds.	—	H.
Rytprūsiai	86,7	10,4	0,36	3,3	—	0,43	—	pėds.	XI-XIII amž.

Pryšmančių ir Rytprūsių analizių palyginamieji skaičiai ypačiai vaizdžiai parodo jų žalvario dirbinių cheminį giminingumą. Gal tik švino kiekis, pradėjus vikingų laikais (G), Pryšmančių radiniuose yra didesnis negu Rytprūsiuose. Galima pasakyti, kad apskritai cheminė mūsų žalvarinių iškasenų sudėtis visai sutinka su tų pačių laikotarpių Rytprūsių žalvarinių daiktų chemine sudėtimi. Tiesa, jų tarpe pasitaiko ir skirtumų, bet ir pačiuose Rytprūsiuose tie skirtumai matyti iš Bezenbergerio lentelės B. Dėl medžiagos vėlybesnių, ypač VIII iki XIII, laikotarpių ir Bezenbergerio įdomus darbas maža ką tepaaiškina. B. tik spėlioja, kad medžiaga galėjo būti į mūsų Pabaltijį atgabenta iš Skandinavijos, bet ir tas pasakymas tėra šiuo tarpu hipotezė. Gyvą susidomėjimą mano analizėmis parodė Nermanas, kuris pažadėjo tirti panašius tipologijos atžvilgiu daiktus ir Švedijoje. Pati žalvario sudėtis Švedijoje ir Lietuvoje, palyginus ją atitinkamuose laikotarpuose, turėtų ir šiuo atžvilgiu nušviesti mūsų santykius su Skandinavija. Kad ir nedideliu laimėjimu tenka laikyti vėlyvesnių liejamųjų formų radimą.

GELEŽIS

Sunku pasakyti, kiek geležies daiktų buvo importuojama iš sver, išskyrus tuos atsitikimus, kur įvežti ginklai (pav., vikingų kardai) turėjo ypatingai charakteringų savo kilmės žymių (raštai). Spicyno surinktoje medžiagoje minima Lietuvoje ir ginklų gaminimas iš geležies rūdos. Galima manyti, kad baltai patys sau ginklus gaminosi, kartais pasinaudodami importuotais pavyzdžiais. Charakteringus IX—XIII amž. iečiagalius, kirvius, peilius, kardus, žeberkius, žąslus parodžiau Prysmančių kasinėjimų galežinių daiktų lentelėje, o šia proga parodau Apuolėje rastų strėlių antgalių pavyzdžius. Apačioje matyti ir Apuolėje rasta alavo lazdelė, iširta mūsų Valstybinėje Technikos-Chemijos Laboratorijoje.

Geležiniai vilyčgaliai ir alavo lazdelė
rasti Apuolės pylime

Apie geležies gaminimą Lietuvoje mano paklaustas geologas Pr. Jodelė pasisako šiaip:

Kaip gamindavo geležį senovėje kituose kraštuose (senovės Romoje, Vokietijoje ir k.) yra tikrų žinių ir aprašymų. Lydydavo tiesiog iš rūdos, dažniausia iš raudonosios geležies rūdos ar iš balų-pievų rūdos, kuri paprastai randama žemės paviršiuje ir, palyginti, lengvai ir neperdideliame karštyje atgaivinama — dezoksiduojasi (esant anglio). Primityvinė geležies ir plieno gamyba yra labai sena (apie 4500 met.) ir žinoma žmonijai net seniau kaip žalv. gamyba. Geležį (ar plieną) senovėje iš rūdos gamindavo paprastose krosnyse ar net ir laužuose. Rūdą apkraudavo medžio angliais, užkurdavo ir karščiui didinti pūsdavo orą dumtuve. Nedideliame karšty (apie 1000°), kurį galėjo pasiekti deginant primitiviniu būdu medžio anglį, rūda sukepavo, kiek apsilidydavo ir dėl degančių anglių įtakos dalinai virsdavo geležimi (gaivinimo procesas). Išimta iš krosnies sukepusi, susiliejusi, bet išakijusi masė buvo kalama pašalinti įmaišams — gargožei. Kaitinimo ir kalimo operaciją tekdavo pakartoti kelis kartus. Kadangi tokioms dirbtuvėms reikėjo nemaža jėgos dumtuvėms sukti ir kūjui kilnoti, tai dirbtuves statydavo dažnai prie upių ir naudodavosi vandens jėga. Tokių senovės dirbtuvėlių pėdsakai-likučiai nepasisekusios ar neužbaigtos gaminti medžiagos, — kiek atgaivinta rūda arba gamybos atmatos — gargožė arba zindros. Žinoma, didelių kiekių tokių liekanų nerandama — laikas visa keičia, naikina.

Panašių geležies dirbtuvėlių liekanų galima aptikti ir pas mus Lietuvoje; man jų teko matyti Kazlų kaimelyje (3—4 km nuo Kazlų stoties), Višakio Rūdoje ir Ūtoje, ties Rudnia, Dusmenų parap. Šitose, gal ir kitose, vietose galima rasti zindrų arba sukepusių apdegin-tos rūdos gabalų. Yra pasakojimų apie buvusias tose vietose geležies dirbtuves; senesni žmonės pasakoja, kad jų tėvas ar senelis dar atsimin-davęs dirbtuvę. Taigi, kad Lietuvoje seniau būta primitivinių gele-žies dirbtuvių rodo: 1. žmonių pasakojimai, 2. dirbtuvių liekanos — sukepusi rūda ir zindros, 3. nors ir nedideli klodai geležies rūdos tose vietose. bet primitivinei dirbtuvei pakankami, 4. pakankamas kiekis miškų angliams, 5. literatūra, „Materialy dlia Geografiji i Statistiki Vilenskoj gub. 1858 g.

Apie geležies gaminimą Lietuvoje buvo rašyta „Kosmose“ 1922 m. (4—5 sąs.).

PRYŠMANČIŲ IŠKASENŲ RAŠTAI

Visų Pryšmančiuose iškastų daiktų raštai yra geometriniai, jie sudaryti iš taškų, kirčių, brūkšnelių, tiesiųjų linijų, rutuliukų, kampų, trikampių, lygiagretainių. Tie raštų elementai atitinkamose daiktų plokštumose išdėstyti ritmo ir simetrijos principais. Šitokios rūšies raštai laikomi seniausiais žmogaus grožio pajautimo reiškiniais. Jie kartojasi amžių amžiais ir dabar dar vartojami primityvinės kultūros tautų. Lietuvos liaudies daugumas tų raštų elementus vartoja ir šiaudien įvairiuose medžio ir metalo dirbiniuose, keramikoje, audiniuose.

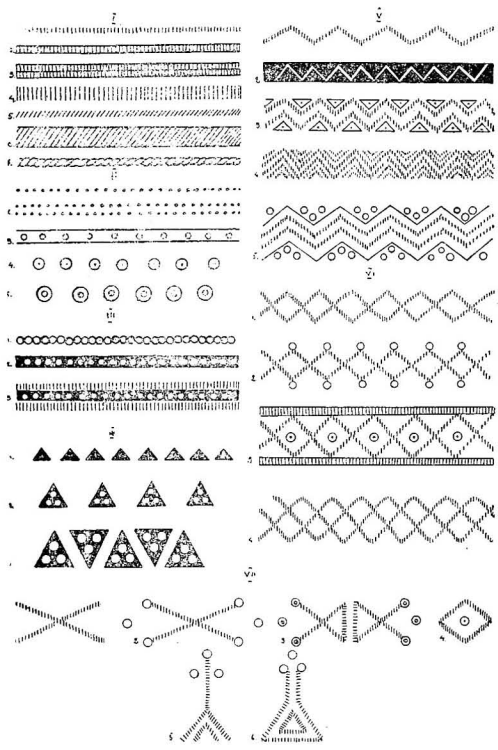
Tas raštas, kurio vienas kitas motyvas, kaip pavyzdžiui lygiagretainis, kildinami iš senovės religijos bei mistikos, šiandien mums yra grynai abstraktiškas. Jo charakteringiausia savybė — paprastumas, kuris savo forma neturi nieko bendra su realiniu pasauliu. Dėl Pryšmančių kapinyno radinių raštų bendro charakterio galima pasakyti, kad per keturis amžius (IX—XII amž.) ypatingo jų elementų gausėjimo nepastebima, tačiau tų pačių motyvų vartojime žymi įvairesnė kombinacija. Todėl X—XI amžiaus raštai (raštų lent. II. pav. 1, 7) atrodo daug įvairesni, negu IX amžiaus (raštų lent. II. pav. 8, 9). Jie ir techniškai tobulesni, sąmoningiau sukomponuoti ir švariau atlikti.

Tarp Pryšmančių raštų ir mūsų laikų lietuvių liaudies meno Ign. Šlapelis randa dvi pagrindines analogijas. Viena jų — raštų abstraktiškumas. Kaip Pryšmančių kapinyno gadynėje, taip ir šiandien mūsų liaudies vartojami raštai abstraktiniai, geometriniai arba stipriai sugeometrinti.

Antra analogija — graikiškai-itališkas kompozicijos būdas: puošiamasis daiktas nedengiamas be sistemos raštais perdėm, kaip kad daro rytų tautos, pav., kiniečiai, japonai, bet pirma pažymima daikto konstruktyvinės dalys ir kiekviena jų logiškai papuošiama (raštų lent. I. pav. 2—5, 7; II. pav. 7.). Šitos Pryšmančių radinių raštų kompozicijos tradicijos mūsų liaudies mene ir šiandien tebėra gyvos.

P. Galaunė, lygindamas Pryšmančių radinių raštus su dabar vartojamais mūsų liaudies meno raštais, pav., keramikoje, medžio dirbiniuose, audimuose, dekoratyvinėje tapyboje randa nemaža panašumo ir detalėse.

Kai kurių radinių raštai (rašų lent. I. pav. 1, 3; II. pav. 9, 10) turi vadinamąjį „virvinį“ raštą. Panašiu būdu jis yra vartojamas mūsų liaudies medžio dirbiniuose (varpstėse, prievarpstėse, riešutų spaus-tukuose), būtent: trumpesnės ar ilgesnės statmenos bei įstrižos lygia-gretės linijos dviejų išilginių lygiagrečių linijų tarpe (rašų brėž. I. 1—7). Technikos atžvilgiu šis raštas vadinamas kontūriniu. Ši technika Pryšmančių iškasenose dominuoja.

Raštų brėžiniai

Kai kurie piešiniai turi „dantinių“ raštą (rašų lent. I. pav. 6, 9, 10; II pav. 1, 4, 7, 8). Jis dažnas mūsų liaudies keramikoje, medžio dirbiniuose, juostose (žiūr. brėž. IV. 1—3 ir V. 1—5).

„Dantinio“ rašto su trimis žirniukais kiekviename dantuke (raštu lent. I. pav. 6, 10; II. 7, brėž. IV. 2, 3) nematyti mūsų liaudies dirbiniuose. Tai ir suprantama, turint galvoje, kad raštas ir jo technika priklauso tos medžiagos savybių, kurioje jie reiškiami.

„Taškelinių dantukų“ (raštu lent. I. pav. 9, 10; II. pav. 1; brėž. V. 1, 3, 4, 5) randame dirbiniuose iš beržo žievės.

Radiniuose pasitaiko ir „languotinis“ raštas (raštu lent. I. pav. 7, 8; II. pav. 3, brėž. V. 1—4).

Raštu lent. I pav. 7 piešinio raštas yra kartu ir „taškelinis“, o raštu lent. I. pav. 4 piešinio raštas užtiktas senoje prievarpstėje (Telšių aps., Pašatrijos km., Luokės vals.) tik kryžminės linijos buvo ištisai nusagstytos rateliais (brėž. VI. 1, 4).

Raštas lent. II. pav. 11 randamas senoje keramikoje ir retkarčiais medžio dirbiniuose; brėž. V. 4 galima laikyti „dantiniu“ ir „eglude“. Jis irgi randamas mūsų liaudies dirbiniuose.

Panašumo su Pryšmančių iškasenomis dail. A. Tamošaitis randa mūsų liaudies geležies dirbiniuose. Žemaičių skrynios be kitų puošybių elementų turi kampinių apkalų iš lygios arba dantytos skardos, kurios paviršiuje iškalama įvairių pagražinimų. Jis yra užtikęs skardos plokštelių, ornamentuotų trikampaiais visai panašiai į pasaginės segės raštą raštu lent. II. pav. 7.

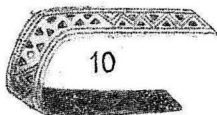
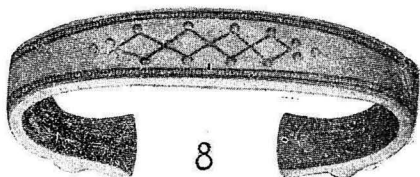
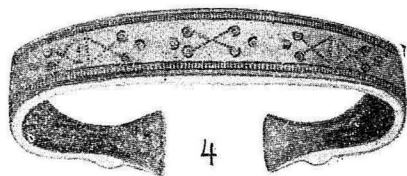
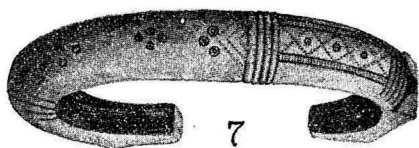
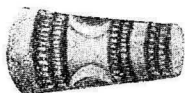
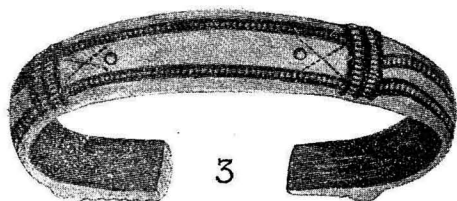
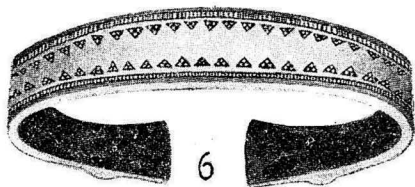
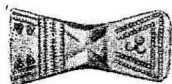
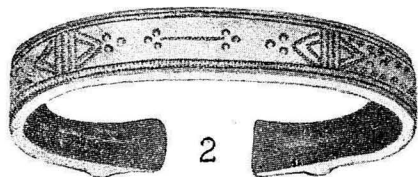
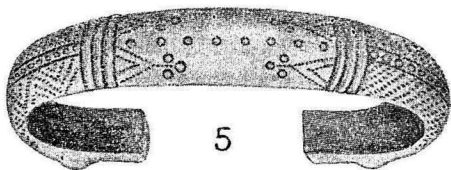
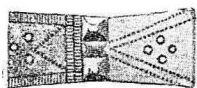
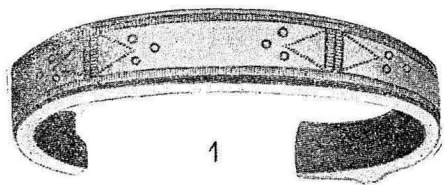
Ornamento motyvas ir kompozicija peilio makštyje prie rankenos (raštu lent. II, pav. 3) primena senoviškų tošinių tabokinių ir kitų dėžučių puošybą.

Pasaginės segės (raštu lent. II. pav. 1) rašto puošnumas primena lietuvių liaudies raižyseną ir drožinėseną senose prievarpstėse, kultuvėse, riešutų spaustukuose ir kitur. Tik liaudies drožiniuose, dėl raižomosios medžiagos savybių, vietoj ratelių vartojami trikampiai.

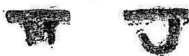
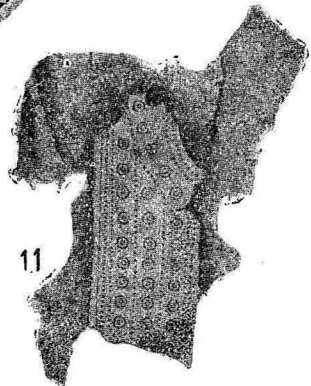
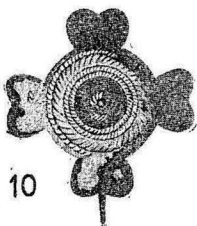
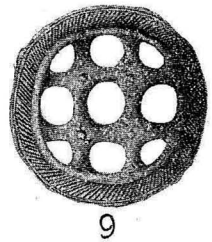
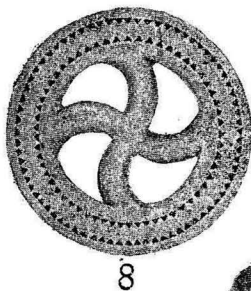
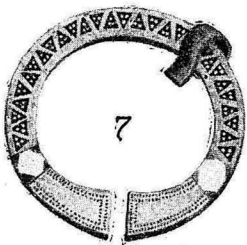
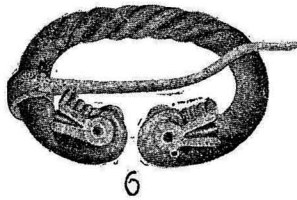
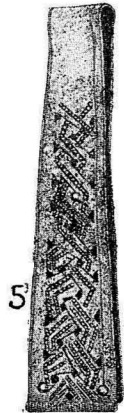
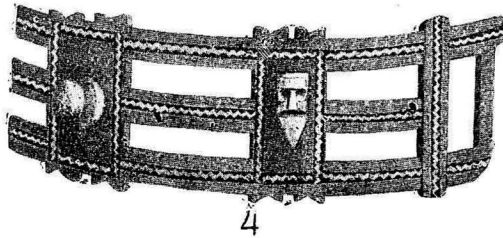
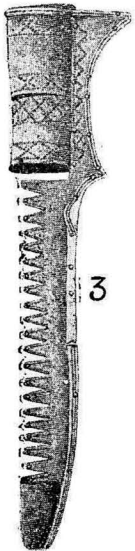
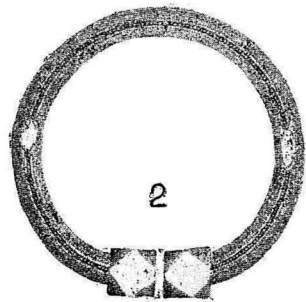
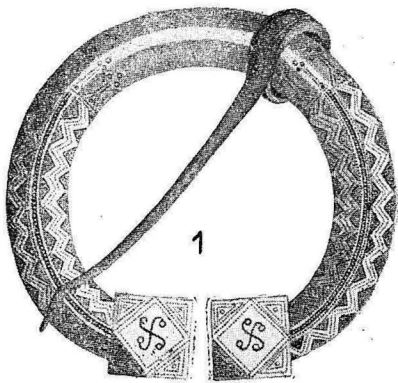
Apskritai imant, iškasenų pavyzdžiuose rašto techninės savybės dar ir šiandien yra gyvos mūsų liaudies metalo ir medžio dirbiniuose.

Kad ir sudarytas iš tų pačių motyvų, bet skirtingas savo kompozicija yra raštas (raštu lent. II. pav. 5), kuriame turime reikalo su juostiniu arba pintiniu raštu (Band- oder Flechtornament).

Didelio dėmesio verta radinyje (raštu lent. II. pav. 4) žmogaus galva lygiai taip pat primityviškai traktuota, kaip ir kai kuriuose mūsų liaudies meno dirbiniuose dar ir šiandien traktuojama.

Pryšmančių iškasenose, keleto apirankių galai papuošti gyvuliniais raštais (raštų lent. I. pav. 1, 2, 3, 6, 7), greičiausia tai bus stilizuotos žalčio galvos. Daug ryškesnių jų esama kituose radiniuose (raštų lent. I. pav. 8, II. pav. 6). Nors šios rūšies raštas pažįstamas rytuose, šiaurėje, vakaruose ir pietuose, tačiau manyti, kad visuose duodamuose radiniuose būtų skolintas, nėra būtina. Žaltys Lietuvoje dar neseniai buvo didžiai žmonių gerbiamas ir neliečiamas.

Galima manyti, kad jo pavidalas galėjo eiti amuletais, saugančiais nuo pikto ir nešiojamais papuošaluose. Mūsų liaudies drožiniuose gyvulinis raštas labai retai pasitaiko, bet stilizuotus žalčius matome senuose kryžiuose, langų pagražinimuose, riešutų spaustukų galuose ir geležinėse durų rankenose. A. Tamošaitis yra užtikęs rankenų, susuktų virvelės pavidalu, su papuoštais žalčio galvutėmis galais, panašiai kaip Pryšmančių segėje (raštų lentelė II. pav. 6).

Iš to, kas pasakyta, matyti, kad mūsų liaudies meno raštų charakteris yra paveldėtas iš senų senovės, kurios liudininkai yra Pryšmančių radiniai.